

การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่
โดยชุมชน อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
Development in Community-based ‘New Theory’
Agro-tourism Management
at Sao Hai District, Saraburi Province

ศุภกิจลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล^{1/}
Sojiluk Kamonsakdavikul^{1/}

Abstract: The objectives of this action research were to 1) evaluate the potential of agricultural technology dissemination stations in Sao Hai district, Saraburi province as New Theory based-agro-tourism attractions, 2) study and enhance the potential of the local people in agro-tourism management, 3) develop agro-tourism routes and operate experimental New Theory based-agro-tourism by the community, and 4) provide guidelines to develop community-based New Theory agro-tourism. The data were collected by using evaluation forms, observation forms and questionnaires from 79 samples that were agriculturists, community leaders, governmental officers, private agencies and local people who were interested in agro-tourism management. The findings indicated that 1) the agricultural technology dissemination stations in Sao Hai district had a high potential to be New Theory agro-tourism attractions because of their beautiful natural sceneries and the agriculturists concrete knowledge of New Theory, 2) the potential of local people in tourism management that derived from participation in training workshops and operating experimental tourism by themselves, and 3) the ability to develop agro-tourism routes according to the local people's needs and the community social capital that resulted from collaborative thinking and involvement in problem solving processes was important in making community-based New Theory agro-tourism in Sao Hai district, Saraburi province succeed.

Keywords: New Theory, agro-tourism management, community-based tourism

^{1/}ภาควิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สำนักวิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยดุสิตธานี แขวงหนองบอน เขตประเวศ กรุงเทพฯ 10250

^{1/}Department of Humanities and Social Sciences, Office of General Education, Dusit Thani College, Nongbon, Prawet, Bangkok 10250, Thailand

บทคัดย่อ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้จัดขึ้นเพื่อ 1) ประเมินศักยภาพของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลของอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรีในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ 2) ศึกษาและส่งเสริมศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3) สร้างเส้นทางท่องเที่ยวและทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชน และ 4) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมิน แบบสังเกต และแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 79 คน ประกอบด้วยเกษตรกร ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และประชาชนผู้สนใจ ผลการวิจัยพบว่า 1) จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลของอำเภอเสนาให้ที่มีศักยภาพค่อนข้างสูง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามตามธรรมชาติและเกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอดมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เด่นชัด 2) ศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่ได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและทดลองจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง และ 3) ความสามารถในการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการและทุนทางสังคมของชุมชนที่เกิดจากกระบวนการคิดและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: ทฤษฎีใหม่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำนำ

จากผลผลิตทางการเกษตรวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายและน่าสนใจของชุมชนการเกษตรของไทย ได้ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกรมส่งเสริมการเกษตรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro-tourism) ขึ้นอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2541 และมีนโยบายให้จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นในทุกจังหวัด

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความเพลิดเพลินและความประทับใจที่เกิดจากการชม ชิม และซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ตลอดจนได้รับความรู้ ทักษะและประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเกษตรจนสามารถนำกลับไปประยุกต์ใช้หรือประกอบอาชีพได้ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงแตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไปที่เน้นความเพลิดเพลินเป็นหลัก

เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแนวทางประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาการเกษตรอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรสามารถ

เลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียงในระดับประหยัดหรือพอมีพอกินก่อนเป็นขั้นที่หนึ่ง แล้วจึงก้าวสู่ขั้นที่สอง คือ การรวมกลุ่มกันในรูปแบบหรือสหกรณ์เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และท้ายสุดเมื่อกลุ่มมีความเข้มแข็งแล้วจึงสร้างความเข้มแข็งในระดับเครือข่ายเพื่อนำไปสู่การลดต้นทุน เพิ่มผลประโยชน์ของกลุ่มและพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้น “การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่” จึงเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้วิถีการผลิตอย่างยั่งยืนทั้ง 3 ขั้นตอนตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสามารถนำความรู้ที่ได้รับกลับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยทั่วไป

อำเภอเสนาให้ เป็น 1 ใน 13 อำเภอของจังหวัดสระบุรี ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีความตื่นตัวในการทำเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่อย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากแปลงของเกษตรกรที่ดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่จนประสบผลสำเร็จและสามารถเป็นตัวอย่างในการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติของเกษตรกรรายอื่นจนได้รับการคัดเลือกและส่งเสริมจากกรมส่งเสริมการเกษตรให้เป็น “จุดถ่ายทอด

เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล” กระจายอยู่เกือบทุกตำบลในเขตอำเภอเสนาห์ นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2551 จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลท่าช้าง เรื่อง วิสาหกิจชุมชนโรงปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงได้ทำให้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลท่าช้าง อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรีได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่มีผลงานดีเด่นระดับเขตอีกด้วย

เกษตรอำเภอเสนาห์ ท่านัน ผู้ใหญ่บ้านเกษตรกรประจำจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในอำเภอเสนาห์และผู้วิจัย จึงจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ขึ้นในพื้นที่อำเภอเสนาห์ เพื่อให้ทำให้อำเภอเสนาห์มีฐานะเป็นแหล่งผลิตสินค้าจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และเป็นการเปิดโอกาสในการสร้างงานและรายได้เสริมให้กับประชาชนในพื้นที่มากขึ้น นอกจากนี้อาณาเขตทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของอำเภอเสนาห์ยังติดกับอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งมีโครงการทฤษฎีใหม่ต้นแบบตั้งอยู่ ณ วัดชัยมงคลพัฒนา ซึ่งอาจจะเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ขึ้นได้ในอนาคต ประกอบกับอำเภอเสนาห์มีชื่อเสียงโดดเด่นในเรื่องของพันธุ์ข้าว ดังปรากฏในคำขวัญประจำอำเภอว่า “เสนาห์เคียนคู่บ้าน ถิ่นข้าวสารพันธุ์ดี ผ้าทอหลากสี ประเพณีเรือยาว” รวมทั้งธรรมชาติที่สวยงามของแม่น้ำป่าสักและวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวไทย-ยวน ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอเสนาห์ให้ปัจจุบันดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เป็นอย่างดี

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) เสนอแนะว่า การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ใด ๆ ให้ประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมขององค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยว 4 ประการ คือ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) การให้บริการ 3) ความรู้ความสามารถของบุคลากร และ 4) การตลาดท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว จากปัญหาและความจำเป็นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาถึงความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอเสนาห์ โดยศึกษาว่าจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ซึ่งได้รับการคัดเลือกมาจากแปลงของเกษตรกรที่ดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่จนประสบผลสำเร็จและสามารถเป็นตัวอย่างในการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติของเกษตรกรรายอื่นในตำบลนั้น มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่มากนักน้อยเพียงใด การศึกษาถึงความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยศึกษาว่าประชาชน เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐในอำเภอเสนาห์ มีศักยภาพในการให้บริการ มีความรู้ความ สามารถในการจัดการท่องเที่ยวและความสามารถในการสร้างเส้นทางและรายการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาวิจัยและลงมือปฏิบัติการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชน เพื่อให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งความรู้และทักษะที่ชาวอำเภอเสนาห์ได้รับจากการวิจัย สามารถใช้เป็นแนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคตได้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินศักยภาพของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล สังกัดศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลของอำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่
2. เพื่อศึกษาและส่งเสริมศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่
3. เพื่อสร้างเส้นทางทางการท่องเที่ยวและทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชน
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยนำแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) การจัดการบริการ 3) การจัดการบุคลากรและ 4) การจัดการการตลาด และนำแนวคิดทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้กำหนดคุณลักษณะเฉพาะของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึง จุดถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลที่เกษตรกรดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่จนประสบผลสำเร็จและสามารถเป็นตัวอย่างในการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติของเกษตรกรรายอื่น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการท่องเที่ยว โดยชุมชนมาใช้เป็นกระบวนการในการดำเนินงานร่วมกับ ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นโดยมีกระบวนการทำงานร่วมกัน 10 ขั้นตอนดังนี้ การศึกษาความเป็นไปได้ก่อนลงพื้นที่ การศึกษาความเป็นไปได้ร่วมกับชุมชน การกำหนด วิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การวางแผน การบริหารจัดการองค์กร การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว การสื่อความหมาย การตลาด การจัดการท่องเที่ยว นำร่อง และการติดตามและประเมินผล ดังภาพที่ 1

อุปกรณ์และวิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย 3 กลุ่มสำคัญดังนี้

1. คณะทำงานประเมินศักยภาพของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในการเป็น นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาใช้เป็นกระบวนการในการดำเนินงานร่วมกับ ประชาชน และองค์กรท้องถิ่นโดยมีกระบวนการทำงานร่วมกัน 10 ขั้นตอน ดังนี้ การศึกษาความเป็นไปได้ก่อนลงพื้นที่ การศึกษาความเป็นไปได้ร่วมกับชุมชน การกำหนด วิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การวางแผน การบริหารจัดการองค์กร การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว การสื่อความหมาย การตลาด การจัดการท่องเที่ยว นำร่อง และการติดตามและประเมินผล ดังภาพที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ และคณะทำงานประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวจำนวน 19 คน ประกอบด้วย

- 1.1 เกษตรกรประจำจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลจำนวน 9 ท่าน ซึ่งเป็นเกษตรกรที่ดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่จนประสบผลสำเร็จและ

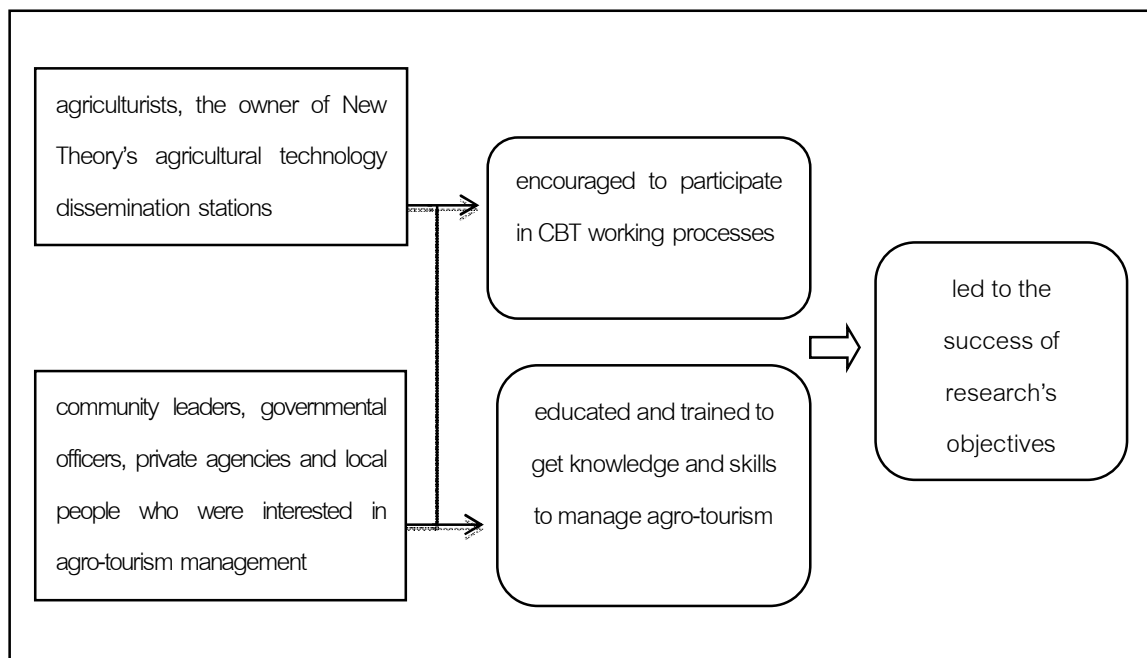

Figure 1 Conceptual framework

สามารถเป็นตัวอย่างในการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติของเกษตรกรรายอื่น

1.2 ประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลจำนวน 8 ท่าน จาก 8 ศูนย์บริการที่ประชากรในข้อ 1.1 สังกัดอยู่ ซึ่งได้แก่ ประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลท่าช้าง เสาไห้ เมืองเก่า พระยาทต จั้วงามหัวปลวก สวนดอกไม้ และม่วงงาม

1.3 เกษตรอำเภอเสนาห์และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอเสนาห์ให้จำนวน 2 ท่าน

2. กลุ่มแกนนำในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน 20 คน ประกอบด้วย

2.1 เกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอดในข้อ 1.1 ที่ได้รับการประเมินจากคณะทำงานว่ามีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ในระดับมากที่สุด และมีความสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยกับผู้วิจัยซึ่งมีทั้งหมด 3 ท่าน คือ เกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอดเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” “เกษตรผสมผสาน” และ “วิสาหกิจชุมชนโรงปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด”

2.2 ผู้นำชุมชนผู้สนใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 5 ท่าน คือ กำนันตำบลท่าช้าง ผู้ใหญ่บ้านบ้านหัวบุญ ประธานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาผ้าทอพื้นเมืองปราชญ์ชุมชนผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์บ้านบ้านยางและผู้ออกตั้งดูแลหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน

2.3 เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอเสนาห์ เทศบาลตำบลบ้านยาง และโรงเรียนวัดท่าช้างเหนือ จำนวน 9 ท่าน

2.4 ประชาชนและหน่วยงานภาคเอกชนผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 3 ท่าน

3. นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นบุคคลภายนอกอำเภอเสนาห์และมีความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มแรกมีจำนวน 10 คน กลุ่มที่ 2 มีจำนวน 30 คน เพื่อประเมินผลการทดลองการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนครั้งที่ 1 และ 2 ตามลำดับ

วิธีดำเนินงานวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับวิจัยเชิงปริมาณ รายละเอียดและขั้นตอนในการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินศักยภาพของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในอำเภอ เสาไห้ จังหวัดสระบุรีในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยจัดประชุมคณะทำงานประเมินศักยภาพจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันถึงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ความหมายของดัชนีชี้วัดแต่ละตัวและเกณฑ์การประเมิน พร้อมทั้งร่วมกันวางตารางการทำงาน จัดอันดับและคัดเลือกเกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอดที่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นชุมชนที่จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลได้รับการประเมินว่ามีศักยภาพมากที่สุดในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ตั้งอยู่ โดยจัดประชุมคณะทำงานประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชุมชนและครู เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันถึงแบบประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ ทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนครั้งที่ 1 และดำเนินการประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวและทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนครั้งที่ 2 โดยจัดประชุมกลุ่มแกนนำในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อร่วมกันกำหนดวิธีปฏิบัติ และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวและรายการท่องเที่ยว โฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อหานักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง ทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิง

เกษตรทฤษฎีใหม่ครั้งที่ 2 พร้อมสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และสรุปผลการทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่เสนอต่อชุมชน

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว แบบประเมินศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว แบบสังเกต และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยว

แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และแบบประเมินศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ประยุกต์ตัวชี้วัดมาจากการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและจากงานวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบเส้นทางและความพร้อมของเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของสรวิชัย (2549)

แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัดดังนี้ คือ ความน่าสนใจ สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ความปลอดภัย และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรเกษตรกร ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่ามีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ

แบบประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวประกอบด้วย 9 ตัวชี้วัดดังนี้ คือ การมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยว การมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน การมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน การจัดให้มีสถานที่บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว การต้อนรับการบริการอาหาร การมีที่พัก การคมนาคมขนส่ง และมาตรการในการรักษาความปลอดภัย ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด

แบบสังเกต เป็นแบบสังเกตแบบมีโครงสร้างโดยสังเกตการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ เจตคติ และทักษะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ของกลุ่มแกนนำหลังได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการและทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยตนเอง 2 ครั้ง

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและรายงานวิจัยฉบับต่าง ๆ แล้วนำมาสร้างแบบสอบถาม โดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษาและความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบมีจำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวจำนวน 18 ข้อ โดยแบ่งเป็นความพึงพอใจต่อการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวจำนวน 6 ข้อ ความพึงพอใจต่อการบริการการท่องเที่ยวจำนวน 8 ข้อ ความพึงพอใจต่อการจัดการการตลาดจำนวน 2 ข้อ และความพึงพอใจต่อการจัดการบุคลากรจำนวน 2 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่ามีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อชุมชนลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมิน แบบสังเกตและการใช้แบบสอบถามซึ่งมีรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การใช้แบบประเมินผู้วิจัยใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับศักยภาพของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่และใช้แบบประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้นำชุมชนในตำบลที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบล ได้รับการประเมินว่ามีศักยภาพมากที่สุดในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ตั้งอยู่

2. แบบสังเกต ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตเพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ เจตคติ และทักษะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ของกลุ่มแกนนำเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้าน

ศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวหลังได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการและทดลองจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง 2 ครั้ง ด้วยการจดบันทึกผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างละเอียด

3. การใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนทั้ง 4 ด้าน ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการสอบถามใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows และนำเสนอข้อมูลในรูปของสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการประเมินศักยภาพของคนในชุมชน การสังเกตและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเรียบเรียงและนำเสนอตามข้อเท็จจริง

ผลการวิจัยและวิจารณ์

แบ่งออกเป็น 4 หัวข้อตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. การประเมินศักยภาพของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่

ผลการประเมินศักยภาพพบว่า จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่มีศักยภาพมากที่สุดในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ มีจำนวน 3 แห่ง คือ จุดถ่ายทอดเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” เรื่อง “เกษตรผสมผสาน” และ เรื่อง “วิสาหกิจชุมชนโรงงานปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด” โดยมีค่าเฉลี่ย 4.20, 4.15 และ 4.07 ตามลำดับ ซึ่งจุดถ่ายทอดทั้ง 3 แห่งนี้เป็นการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในขั้นที่หนึ่งและขั้นที่สอง ดังนั้น แหล่งเกษตรกรรมในอำเภอเสนาห์จึงมีศักยภาพค่อนข้างสูงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ นอกจากนี้

พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นแหล่งเกษตรกรรมขนาดใหญ่มีการใช้พื้นที่ในการทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์และประมงถึงร้อยละ 99 ของพื้นที่ทั้งหมด และเกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอดมีองค์ความรู้และประสบการณ์ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เด่นชัดดังรางวัลและใบประกาศเกียรติคุณที่ได้รับจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสอรัฐ และธวัชชัย (2549); ยูรีพรรณ (2545) และวรพล (2544) ที่รายงานว่า ความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ หากทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความโดดเด่นน่าสนใจ มีสภาพแวดล้อมสวยงามตามธรรมชาติ มีความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นอย่างหลากหลาย รวมถึงเกษตรกรสามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวได้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือประกอบอาชีพได้ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม

2. การศึกษาและส่งเสริมศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่

ผลการศึกษาศักยภาพของคนในตำบล ม่วงงาม พระยาท และท่าช้างในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นพื้นที่ที่จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” “เกษตรผสมผสาน” และ “วิสาหกิจชุมชนโรงงานปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด” ตั้งอยู่ตามลำดับ พบว่า คนทั้งสามชุมชนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ในด้านการมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน การมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน การจัดให้มีสถานที่บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว การต้อนรับ การคมนาคมขนส่งและมาตรการในการรักษาความปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม ชุมชนม่วงงามยังขาดศักยภาพในการให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว ชุมชนพระยาทยังขาดศักยภาพในการให้บริการด้านร้านอาหาร และที่สำคัญคือทั้ง 3 ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่

ดังนั้น ผู้วิจัยได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน” ขึ้น เพื่อ

ส่งเสริมศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นเวลา 2 วัน โดยวันแรกเป็นการอบรมภาคทฤษฎี ณ ที่ว่าการอำเภอเสนาให้ เป็นการบรรยายเกี่ยวกับกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บทบาทหน้าที่และคุณสมบัติของเจ้าบ้านที่ดี และเทคนิคในการสื่อความหมาย วันที่สองเป็นการฝึกปฏิบัติการภาคสนาม ณ จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล โดยมีเกษตรกรทั้ง 3 ท่านจากจุดถ่ายทอดเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” “เกษตรผสมผสาน” และ “วิสาหกิจชุมชนโรงปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด” พร้อมด้วยประชาชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ผู้สนใจเข้าร่วมรับการอบรม และได้กลุ่มแกนนำที่มีความเข้าใจและพร้อมที่จะดำเนินโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนจำนวน 20 ท่าน

หลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ 1 สัปดาห์ ผู้วิจัยได้นำนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองจำนวน 10 คนไปท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี เพื่อประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยชุมชนครั้งที่ 1 พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” เรื่อง “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโรงงานปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด” และเรื่อง “เกษตรผสมผสาน” ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.53, 3.43 และ 3.16 ตามลำดับ

จากการสังเกตกลุ่มแกนนำผู้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว พบว่า ผลการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และการทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยชุมชนครั้งที่ 1 ทำให้ “กลุ่มแกนนำ” เกิดการพัฒนาความรู้ เจตคติและทักษะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เกิดทักษะในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
2. ด้านการจัดการบริการ เกิดการพัฒนาทักษะในการเป็นเจ้าบ้านและนักสื่อความหมายที่ดี
3. ด้านการจัดการบุคลากร เกิดความเข้าใจและทักษะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ทฤษฎีใหม่มากยิ่งขึ้น เกิดทักษะในการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การแสดงความคิดเห็นและตั้งคำถาม การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การทำงานเป็นทีมและการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน ในการดำเนินงานร่วมกัน พร้อมทั้งสามารถหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวครั้งต่อไปได้

4. ด้านการจัดการการตลาด สามารถพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกร ประชาชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่

จะเห็นได้ว่า การสร้างประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้คนในชุมชนด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการและการทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้คนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของยศ (2547) กล่าวไว้ว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนมีบทบาทสำคัญในการวางแผนการท่องเที่ยว เพื่อสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนงาน การจัดการทรัพยากรและการกระจายอำนาจการตัดสินใจ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสยามล (2549) และเดชา (2543) ที่กล่าวว่า ความพร้อมของคนในชุมชนจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ และทักษะด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่บุคคลที่เข้ามาดำเนินงาน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ คิดและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกันและสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง

3. การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวและทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนครั้งที่ 2 ผลจากการประชุมระหว่างกลุ่มแกนนำในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้นำหน่วยงานภาครัฐ คือ นายอำเภอเสนาให้และคณะผู้วิจัย สามารถสรุปเส้นทางและรายการท่องเที่ยว ระยะเวลาและวันที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ตลอดจนการประชาสัมพันธ์การตลาดจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนครั้งที่ 2 ได้ดังนี้ การกำหนดเส้นทาง

และรายการท่องเที่ยวควรเน้นการบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน สำหรับระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวควรเป็น 2 วัน 1 คืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสซักถามเกษตรกร และสัมผัสกับวิถีชีวิตของเกษตรกร รวมถึงวัฒนธรรมของชาวไทย-ยวนได้อย่างลึกซึ้ง ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเดินทางควรเป็นช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์

เพราะเป็นช่วงที่เกษตรกรหว่านข้าวเสร็จแล้ว ต้นข้าวกำลังเจริญงอกงาม ดอกไม้กำลังผลิดอก ทำให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงาม สำหรับการประชาสัมพันธ์เพื่อหานักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองที่มีความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชนจำนวน 30 คนให้ประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักงานเกษตรอำเภอเสนาห์

Table1 Community-based 'New Theory' agro-tourism routes in Sao Hai district, Saraburi province

Time	Itineraries (Day 1)
06.00	Departed from Bangkok. Breakfast was served to all 30 tourists on the bus
08.30	Arrived at "Wat Soong". Paid homage to the sacred "Chao Mae Takien", which was the origin of the district's name "Sao Hai"
09.30	Visited the agricultural technology dissemination stations titled "the sufficient economy". The lecturers and demonstrations of cost-reducing rice farming, chemical-free jasmine rice planting and producing natural shampoo made from blue pea were given
11.30	Paid homage to the golden Buddha image of Ayutthaya Period at Wat Phayao
12.00	Arrived at Wat Tha Changnua. Paid homage to the Buddha's footprint, visited the center of local textile of Tha Chang district, lunch by Pasak River. Enjoyed the local show from Wat Tha Changnua school students
14.00	Visited the agricultural technology dissemination stations titled "the integrated farming", the lecturers and demonstrations of soil improvement, production of compost from organic substance and production of wood vinegar were given
16.00	Visited and studied to the lecture on the establishment of community enterprises at the agricultural technology dissemination stations titled "the community enterprises of the organic fertilizer compresses"
18.00	Arrived at Tai-Yuan cultural museum. Appreciated the legend of Tai-Yuan people's long journey to Pasak River, traditional dinner of "Khan Tok" style, enjoyed Tai-Yuan show and stayed overnight

Time	Itineraries (Day 2)
07.00	Wake up with fresh air of Pasak River and had breakfast
08.30	Shopped around the morning market of Tha Chang district and bought local food
09.30	Visited the garden of a gardener specializing in planting flowers, ornamental plants, fruits and home-grown vegetables
12.30	Lunch at Baan Yang museum, where a good number of agricultural heritage had been kept, listened to the lecture from the local intellectual of Baan Yang district
17.30	Safely arrived in Bangkok

ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนครั้งที่ 2 พบว่านักท่องเที่ยวจำนวน 30 คนมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของจุดถ่ายทอดเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.04 ส่วนจุดถ่ายทอดเรื่อง “เกษตรผสมผสาน” และ “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโรงงานปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด” นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.67 และ 3.60 ตามลำดับ

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ้านยางและหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย-ยวน ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.34 และ 4.18 ส่วนศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาผ้าทอพื้นเมืองนักท่องเที่ยวยังมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.84 นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของธุรกิจการเกษตรภาคเอกชน คือ การผลิตกล้วยพันธุ์พืชเพื่อจำหน่ายในระดับมากที่สุดอีกด้วย โดยมีค่าเฉลี่ย 4.02

นอกจากนี้ เสียงสะท้อนของนักท่องเที่ยวที่กล่าวถึงเหตุผลที่จะกลับมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ในอำเภอเสนาให้อีกครั้ง พร้อมด้วยบุคคลใกล้ชิด เนื่องจากประทับใจในธรรมชาติที่สวยงาม การต้อนรับอย่างอบอุ่นและเป็นกันเองของชาวชุมชน การได้เรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นผลดีต่อสุขภาพของตนเองจากเกษตรกรโดยตรง และการ

ได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของชาวไทย-ยวนที่สวยงาม แสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อเส้นทางท่องเที่ยวและรายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนของอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรีเป็นอย่างดี

จากการสังเกตกลุ่มแกนนำผู้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว พบว่าผลจากการประชุมวางแผนร่วมกันและการทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนครั้งที่ 2 “กลุ่มแกนนำ” เกิดการพัฒนาความรู้ เจตคติ และทักษะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เกิดการเล็งเห็นคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งแหล่งเกษตรกรรมและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและต้องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของตนสืบไป จึงนำไปบูรณาการเป็นเส้นทางและรายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนของอำเภอเสนาให้ในครั้งนี้

2. ด้านการจัดการบริการ เกิดความกระตือรือร้นในเตรียมความพร้อมเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวและมีความมุ่งมั่นต่อการบริการอย่างเต็มที่ เพราะได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ตลอดจนองค์กรชุมชนและองค์กรศาสนาในพื้นที่เป็นอย่างดี

3. ด้านการจัดการบุคลากร เกิดความรู้ ความเข้าใจและทักษะการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ในฐานะผู้จัดการการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เกิดความ

สามัคคีในหมู่คณะ มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจึงส่งผลให้เกิดความร่วมมือกันทำงานและไม่ทิ้งใครไว้ในภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของตน ตลอดจนเกิดการพัฒนาระบบความคิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเริ่มจากการแก้ไขปัญหา หาคำตอบ วางแผน ทดลองปฏิบัติและประเมินผลร่วมกัน

4. ด้านการจัดการการตลาด เกิดการพัฒนาทักษะในการสร้างรายการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ถึง 3 รายการ คือ 1) รายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรครึ่งวัน 2) รายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมเต็มวัน และ 3) รายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมแบบพักค้างแรม

การจัดการท่องเที่ยวโดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน และการจัดการท่องเที่ยวนี้รองรับ เพื่อเป็นการทดสอบความพร้อมของชุมชนก่อนเปิดการท่องเที่ยวจริงนั้น เป็นวิธีที่ทำให้ผู้ดำเนินงานเกิดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังจะเห็นได้ว่ากลุ่มแกนนำสามารถนำทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน และประสบการณ์การเรียนรู้จากการทดลองจัดการท่องเที่ยวครั้งที่ 1 มาวางแผนในการดำเนินงานครั้งนี้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการการทำงานเพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของพจนาน (2546) ที่รายงานไว้ว่า องค์การที่เข้าไปทำงานร่วมกับชาวบ้านควรสร้างจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกันเพราะหากชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์หรือทิศทางในการทำงานจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเกิดความผูกพันร่วมกันในการที่จะพัฒนาการดำเนินงานต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสยามล (2549) และ ธฤชวรรณ และเยาวนิช (2547) ที่รายงานไว้ว่า ในช่วงเริ่มต้นของการวิจัยชุมชนขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในระยะต่อมาสมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การทดลองจัดการท่องเที่ยวและการจัดประชุมระดมความคิด ทำให้เกิด

กระบวนการคิดและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันและพัฒนาทุนที่มีอยู่เดิม เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ จนปัจจุบันชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง

5. การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อชุมชน นักท่องเที่ยวได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อชุมชน 4 ด้าน ดังนี้

5.1 การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ควรได้รับการปรับปรุงในประเด็นต่อไปนี้

- ห้องน้ำ สถานที่พักผ่อนระหว่างการเดินทาง และร้านอาหารเครื่องดื่ม ควรจัดเตรียมให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว

- ระยะเวลาของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งไม่ควรใกล้กันเกินไป เพราะเป็นอุปสรรคต่อนักท่องเที่ยวสูงอายุในการขึ้น-ลงรถบ่อยครั้ง

- การเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวควรมีความหลากหลาย เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสกับวิถีชีวิตของเกษตรกรอย่างใกล้ชิด เช่น การใช้รถอีแต่นำชมทุ่งนา สวนเกษตร หรือ การเดินทางด้วยเรือ พร้อมอุปกรณ์ในการรักษาความปลอดภัย เพื่อชมบรรยากาศของชาวประมงริมฝั่งแม่น้ำป่าสัก

- ป้ายบอกทิศทางแหล่งท่องเที่ยวควรเพิ่มจำนวนให้สามารถพบเห็นได้ง่ายขึ้น

5.2 การจัดการบริการควรได้รับการปรับปรุงในประเด็นต่อไปนี้

- รูปแบบสินค้าของที่ระลึกควรมีความหลากหลาย ทันสมัย และควรมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

- ผลผลิตผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ควรออกแบบให้สวยงามและง่ายต่อการจัดจำหน่าย

- กิจกรรมการท่องเที่ยวควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำนา ทำปุ๋ย และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ร่วมกับเกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอด เพื่อจะได้นำประสบการณ์ดังกล่าวกลับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

- เอกสารประกอบการบรรยายของเกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอด แต่ละท่านควรจัดเตรียมให้พร้อม

จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจขั้นตอนการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ตลอดจนสามารถนำกลับไปทดลองทำด้วยตนเองที่บ้านได้

5.3 การจัดการการตลาด ควรได้รับการปรับปรุงในประเด็นต่อไปนี้

- การกำหนดรายการท่องเที่ยวครั้งต่อไป ควรกำหนดให้มีความหลากหลาย เพื่อจะได้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลากหลายกลุ่มความสนใจ โดยสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยววัฒนธรรมเข้าด้วยกัน หรือสามารถจัดแยกเป็นรายการท่องเที่ยวเฉพาะด้าน

5.4 การจัดการบุคลากร ควรได้รับการปรับปรุงในประเด็นต่อไปนี้

- เกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอดแต่ละท่านควรจัดลำดับเนื้อหาการนำเสนอให้ต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ ควรมีการสาธิตประกอบการอธิบายหรือใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบการอธิบายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและควรจัดเตรียมวัสดุทัศนูปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ยืมเสียงบรรยายได้อย่างทั่วถึงและชัดเจน นอกจากนี้ ควรได้รับโอกาสไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการสื่อความหมายอย่างต่อเนื่อง

- เกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอดแต่ละท่านควรถ่ายทอดความรู้และทักษะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ให้กับนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อเป็นผู้ช่วยวิทยากรท้องถิ่นและสืบทอดองค์ความรู้ของท้องถิ่นต่อไป

สรุป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชน: กรณีศึกษา อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี” จัดขึ้นเพื่อประเมินศักยภาพของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลของอำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรีในการเป็น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ ศึกษาและส่งเสริมศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างเส้นทางท่องเที่ยวและทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชน และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมิน แบบสังเกต และแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 79 คน ประกอบด้วยเกษตรกร ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และประชาชนผู้สนใจ ผลการวิจัย พบว่าจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลของอำเภอเสนาห์มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามตามธรรมชาติและเกษตรกรเจ้าของจุดถ่ายทอดมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เด่นชัด ศักยภาพของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่ได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและทดลองจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง 2 ครั้ง รวมทั้งความสามารถในการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการและทุนทางสังคมของชุมชนที่เกิดจากกระบวนการคิดและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชนในอำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก เครือข่ายวิจัยเครือข่ายอุดมศึกษากลางตอนบน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2552 ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2545. การจัดการการท่องเที่ยว. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ. 62 หน้า.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2546. ท่องเที่ยวเกษตรทั่วถิ่นไทย. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ. 112 หน้า.
- เดชา ไต้สูงเนิน. 2543. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยงโดยโครงการพัฒนาป่าไม้สวนสิริภักดิ์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. 105 หน้า.
- ธฤชวรรณ นนทพุทธ และเยาวนิจ กิตติธรรกุล. 2547. การพัฒนาระบบการเรียนรู้โดยชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาหัวช้าง ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 10(1): 64-82.
- พจนา สอนศรี. 2546. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, กรุงเทพฯ. 118 หน้า.
- ยศ สันตสมบัติ. 2547. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร (พิมพ์ครั้งที่ 2). โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย, กรุงเทพฯ. 340 หน้า.
- ยุรีพรรณ แสนใจยา. 2545. แนวทางการพัฒนาไร้ชาสุวิวิทย์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงรายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. 108 หน้า.
- วรพล วัฒนเหลืออรุณ. 2544. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน: กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. 151 หน้า.
- สยามล ชัยรัตนอุดมกุล. 2549. การพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตามลำนํ้าป่าสักของอำเภอเสนาห์ให้มาเป็นระบบและยั่งยืน. หน้า 127-133. ใน: เทิดชาย ช่วยบำรุง (บก.). รวมบทความวารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2549. สถาบันวิจัยเพื่อการท่องเที่ยวไทย, กรุงเทพฯ.
- สรวิฐ มากบุญ และธวัชชัย ทองธรรมชาติ. 2549. การศึกษารูปแบบเส้นทางและความพร้อมของเกษตรกรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิทยาการจัดการ 24(1): 36-44.